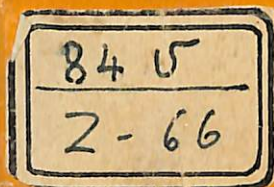

Վ. ՀՅՈՒԳՈ

ԿՈՋԵՏԱ

ՊԵՏՆՐԱՏ

1937

ՅԵՐԵՎԱՆ

38-Ս
ՍԶԶԶԶ

ՎԻԿՏՈՐ ՀՅՈՒԳՈ

30 MAY 2011

84 Մ
Հ-66

Կ Ո Ջ Ե Տ Ա

Ռուս. քաղվ.
Տ. ԽՈՋՈՅԱՆ

ՀԼԿԵՄ ԿԿ ԿԻՑ ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԳՐԱԳԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1937

12 JUN 2013

7850

POBUD

18
21-11

12 0 2 0 0

~CA

56640-66

Փոքրիկ կողետան նստած էր իր սովորական տեղը՝ վառարանի մոտ. սեղանի տակ: Նա ցնցոտիների մեջ էր և բոքիկ վոտներին փայտե վոտ-նամաններ էր հագել:

Նա իր տիրոջ յերեխաների համար բրդե գուլպա յերգործում: Այդ յերեխաները հարեվան սենյակում ուրախ խաղում և ծիծաղում էին: Սենյակը լուսավորված էր փոքրիկ

լամպի թույլ լույսով: Սեղանների
շուրջը նստած եյին պանդոկի հաճա-
խորդները և խմում եյին: Ժամանակ
առ ժամանակ նրանցից վորևե մեկը
նայում եր պատուհանին և ասում:

— Խավար ե ինչպես փոսի մեջ:

Հարկավոր ե կատու լինել, վորպես-
զի այսպիսի գիշերին առանց լապտե-
րի կարողանաս ման գալ:

Կողետան մտածում եր, վոր գիշե-
րը վրա յե հասել, տակառի մեջ ջուր
չկա, իսկ ջրի համար հարկավոր ե գնալ
հեռու անտառը:

Տիրուհի Տենարդեն, մի յերկար,
հաստիկ կին, կարմիր, բարկացկոտ
դեմքով, ընթրիք եր պատրաստում:
Նա վերցրեց բաժակը, մոտեցրեց ջրի
տակառին և պտտեց ծորակը: Կողե-
տան բարձրացնելով գլուխը, ուշա-

դրությամբ հետևում եր նրա ամեն
մի շարժումին:

Ծորակից բարակ ջուր թափվեց
և բաժակը կիսով չափ լցրեց:

Եհ, ել ջուր չկա,—ասաց տիրու-
հին:

Կողետան սարսափից մարեց: Հան-
կարժ սենյակը ներս մտավ Տենար-
դեյի պանդոկում իջեվանած առևտ-
րականներից մեկը և բարկացած
ասաց:

— Ձիս չեն ջրել:

Ձի կարող պատահել,—պատաս-
խանեց Տենարդեն:

— Իսկ յես ձեզ ասում եմ, վոր
վո՛չ:

— Յեթե ձին ջուր չի խմել,
պետք է ջուր տալ,—ասաց Տենարդեն:

— Ուր ե աղջիկը: Նա կռացավ և
տեսավ Կողետային, վորը խցկվել
եր սեղանի ամենահեռու անկյունը:

— Դու՛րս յեկ, — գոչեց Տէ՛ն աւղեն
Կողետան սեղանի տակից դուրս յե-
կավ:

— Գնա ձին ջրի:

— Բայց, տիրուհի, եւ ջուր չկա, —
վախվիսելով առարկեց Կողետան:

— Ուրեմն գնա և բեր: Գետա-
կում ինչքան ջուր ուզես՝ կա:

Կողետան գլուխը ցած գցեց և
վերցրեց ոջախի մոտ դրված դատարկ
դուլը: Դուլըն այնքան մեծ եր,
վոր աղջիկն ինքը կարող եր նրա մեջ
տեղավորվել:

Տիրուհին սեղանի դարակի մեջ
բան եր փնտրում:

— Ահա բեզ 15 սու: Վերադարձին
կմանես հացի խանութը և հաց կգնես:

Կողետան լուսթյամբ դրամը վերց-
րեց և գցեց զոգնոցի գրպանը:
Ապա դուլը ձեռքին կանգնեց բաց

դռան մոտ: Թվում էր, թե նա սպասում էր, վոր վորեմե մեկն իրեն ոգնության կգնա:

— Վերջապես դու պետք է գնաս թե վոչ,— գոչեց տիրուհին:

Կոզետան դուրս յեկավ: Դուռը նրա յետևից ծածկվեց:

Կոզետան գնում էր գյուղի գլխավոր փողոցով: Այն տան կողքին, վորտեղ նա յեր ապրում, խաղալիքների խանութ կար: Նրա պատուհանում ամենաաչքի ընկնող տեղում՝ ապակե աչքերով, վարդագույն շորով, իսկական մագերի մեջ վոսկե ժապավեն անցկացված՝ մի հսկա տիկնիկ էր կանգնած:

Կոզետան չկարողացավ իրեն գրապել: Նա կանգնեց և սկսեց դիտել հրաշալի տիկնիկը, կամ ինչպես ինքն էր նրան կոչում՝ «տիկնոջը»:

Կոզետան դիտում էր նրա գեղեցիկ վարդագույն շորը, հրաշալի մագերը և մտածում, «ինչ բախտավոր տիկնիկ է»: Նա աչքերը պատուհանից հեռացնել չեր կարողանում:

Հանկարծ Կոզետան, հենց իր ափանջի տակ, լսեց տիրուհու կոպիտ ձայնը.

— Դու դեռ չե՞ս գնացել, անպիտան:

Կոզետան սկսեց վազել:

Մինչև աղբյուրը շատ հեռու չեր: Կոզետան ճանապարհը լավ դիտել, վորովհետև որական մի քանի անգամ անցնում էր: Նա գնում էր առանց կանգ առնելու: Սհա նա անցավ վերջին տունը, լույսերը չքացան և Կոզետան իրեն զգաց խավարի մեջ: Նա դույլը դրեց գետին և կանգնեց: Սկսեց սարսափել: Նա հուսահատու-

ընն նալում եր խավարին: Կուցե
յետ դառնալ: Բայց, հիշելով Տենար-
գեյին, նա սկսեց վազել:

Վերջապես Կոզետան հասավ գե-
տակին: Մթության մեջ փնտռեց
մատղաշ կաղնին, վորի յետևին սո-
վորաբար կանգնում եր, ձեռքով
ճյուղից բռնեց, կռացավ և դույլը
ջուրն իջեցրեց: Նա չնկատեց, թե
ինչպես դրամը նրա գրպանից սահեց
և ջուրն ընկավ: Կոզետան դույլը
ջրով լցրեց և դրավ գետին: Այստեղ
նա զգաց, վոր շատ ե հոգնել: Նա
նստեց խոտի վրա և աչքերը փակեց:
Նրա գլխի վրա յերկինքն եր՝ ծխի
քուլաների նման հսկայական սև
ամպերով ծածկված: Փշում եր սառը
քամին: Դիչ հանգստանալով, Կոզե-
տան վոտի կանգնեց, յերկու ձեռ-
քով բռնեց դույլի բռնակը, դժվա-

րությամբ բարձրացրեց ու յետ գնաց:
Նա գնում եր դեպի առաջ թեքված,
գլուխը ցած զցած, ինչպես պառավ:
Ժամանակ առ ժամանակ նա կանգ
եր առնում և յուրաքանչյուր անգամ
սառը ջուրը ցուքուն եր տալիս և զո-
ղողում նրա մերկ վոտները: Նա շատ
դանդաղ եր գնում: Հասնելով հին
շագանակենուն, նա վերջին անգամ
կանգ առավ, վորպեսզի լավ հանգրս-
տանա: Ապա ժողովեց իրբուր ու-
ժերը և քաջաբար առաջ շարժվեց:

Հանկարծ նա զգաց, վոր դույլը
թեթևացավ: Ինչ վոր մեկի հսկայա-
կան ձեռք բռնել եր դույլը: Կոզետան
գլուխը բարձրացրեց և տեսավ, վոր
իր մոտ մի մարդ ե կանգնած:

Կոզետան չվախեցավ:

— Այս դույլը քեզ համար շատ ե
մեծ, — ասաց մարդը:

— Այո՛, պարոն:

— Տո՛ւր ինձ, յես կտանեմ:

Կողետան դուլի բռնակը ձեռից
բաց թողեց: Յե՛վ նրանք գնացին
միասին:

— Քանի տարեկան ես:

— Ութ տարեկան, պարոն:

— Վերտեղից ես գալիս:

— Աղբյուրից:

— Դու դեռ հեռո՞ւ պետք ե գնաս:

— Այո՛, պարոն:

Անձանոթը լռեց, ապա հանկարծ
հարցրեց.

— Մի՞թե՞ դու մայր չունես:

— Չգիտեմ, — պատասխանեց աղ-
ջիկը, — և մինչև մարդը ուրիշ բան
կհարցներ, ավելացրեց, կարծում եմ,
վոչ:

Մարդը կանգ առավ, դուլը գետ-
նին դրեց, կռացավ և յերկու ձեռքն

եւ դրեց աղջկա ուսերին, աշխատելով
միմության մեջ զննել նրան:

— Անուշիկ ի՞նչ ե:

— Կոզետա:

— Այդքան ուշ ո՞վ ե քեզ ջրի
ուղարկել:

— Տիրուհի Տենարդեն:

— Իսկ քո տիրուհի Տենարդեն
ինչո՞վ ե զբաղվում:

— Նա իմ տիրուհին ե: Պանդո-
կուհի:

— Պանդոկուհի՞, — կրկին հարց-
րեց անծանոթը: — Ուրեմն յես այն-
տեղ կգիշերեմ: Առաջնորդիր ինձ
այնտեղ:

— Մենք այնտեղ եւ գնում ենք:

Անծանոթն արագ եր գնում: Կո-
զետան հազիվ եր նրա յետևից հաս-
նում: Բայց այլևս նա չեր վախենում

և բոլորովին հողնածուլթյուն չեր
զգում:

Անցավ մի քիչ ժամանակ: Անծա-
նոթը նորից խոսեց.

— Միթե՞ Տենարդեն ծառայող
չունի:

— Վո՛չ, պարոն:

— Ուրեմն դու նրա մոտ մենավ
ես աշխատում:

— Այո, պարոն: Նա յերկու փոք-
րիկ աղջիկ ևս ունի:

— Ի՞նչ փոքրիկ աղջիկներ:

— Պոնինան և Զելման:

— Ովքե՞ր են այդ Պոնինան և
Զելման:

— Որիորդներ են, տիրուհի Տե-
նարդեյի աղջիկները:

— Իսկ նրանք՝ այդ որիորդներն
ի՞նչ են անում:

— Ո՛ր, — բացականչեց Կոզետան,

նրանք գեղեցիկ, զարդարուն տիկ-
նիկներ ունեն: Նրանք խաղում են:

— Ամբողջ ուր:

— Այո, պարոն:

— Իսկ դու:

— Յես աշխատում եմ:

Ամբողջ ուր:

Աղջիկն արցունքով լի աչքերով
նայեց անծանոթին և կամացուկ
ասաց:

— Այո, պարոն:

Յեվ քիչ լռելուց հետո ավելացրեց.

— Յերբեմն աշխատանքից հետո,
յերբ ինձ թույլ են տալիս, յես խա-
ղում եմ: Միայն թե յես քիչ խաղա-
լիքներ ունեմ: Պոնինան և Ջելման
թույլ չեն տալիս իրենց խաղալիք-
ներով խաղալ: Իսկ յես մի փոքրիկ
անագե սուր ունեմ:

Նրանք հասան գյուղին և անցան
հացի խանութի մոտով:

կողետան բուրդովին մուացել էր,
վոր տիրուհին հրամայել է հաց գը-
նել:

— Մենք արդեն տուն ենք հաս-
նում,— ասաց նա:

— Ի՞նչ է վոր:

— Այժմ թույլ տվեք ինձ դույլը
վերցնել:

— Ինչո՞ւ:

— Վորովհետև, յեթե տիրուհի Տե-
ե նարդեն տեսնի, վոր դույլը դուք
եք բերել, ինձ կծեծի:

Անծանոթը դույլը տվեց նրան:
Մի րոպեյից հետո նրանք կանգնած
եյին պանդոկի դռան մոտ:

կողետան չկարողացավ զսպել իրեն
և մի անգամ ել աչքը գցեց խաղա-
լիքների խանութի լուսամուտին դը-
րած տիկնիկին: Հետո նա դուռը ծե-
ծեց: Դուռը բացվեց: Շեմքին հայտ-

նրվեց տիկին Տենարդեն, մոմը ձեռքին:

— Այ անպիտան, այդ դժուր յես:
Այդքան կուշանան:

— Տիրուհի, այս պարոնն ուզում
է գիշերել մեզ մոտ, — պատասխա-
նեց Կոզետան:

Տիրուհու դեմքին խկույն սիրա-
լիւր ժպիտ հայտնվեց:

— Ներս մտեք. — ասաց նա:

Անժանոթը ներս մտավ, սեղանի
վրա դրավ ձեռքի կապոցն ու ձեռ-
նափայտը և նստեց սեղանի մոտ: Իսկ
Կոզետան նստեց իր սովորական տեղը՝
սեղանի տակ, և սկսեց գուլպա գոր-
ծել:

Անժանոթն ակնապիշ նայում էր
Կոզետային: Աղջիկը նիհար էր և գու-
նատ: Նա մոտ ութ տարեկան էր, բայց
տեսքով վեց տարեկանից ավելի տալ
չէր կարելի: Նրա ձեռքերը ցրտից

22240-22

ճաքճքել եյին, մերկ վոտները փայտե
վոտնամանների մեջ նիհար եր ու
կարմիր: Յնցոտիների միջից յերե-
վում եր կապույտներով ծածկված
մարմինը:

Հանկարծ տանտիկինը գոռաց.

— Իսկ ուր ե հացը:

Կոզետան սեղանի տակից դուրս
յեկավ:

— Տիրուհի, հացի խանութը փակ եր:

— Հարկավոր եր դուռը ծեծել:

— Յես ծեծեցի, տիրուհի, բայց
բաց չարին:

— Իսկ ուր ե փողը:

Կոզետան ձեռքը գրպանը տարավ.
գրպանում փող չկար:

— Դու փողը կորցրել ես, — գո-
ռաց տանտիրուհին և վերցրեց վա-
ռարանի վրայից կախված մտրակը:

Կոզետան կծկվեց վառարանի ան-

կյունում. նա ուզում եր թագնվել
տանտիրուհուց:

— Ներեցեք, տիկին, — ասաց ան-
ծանոթը, — յես տեսա, վոր մի բան
ընկավ այդ աղջկա գրպանից:

Նա կռացավ և ձևացրեց, իբրև
թե ինչ վոր բան ե փնտռում:

— Դուք ե այս ե,

Նա մեկնեց Տենարդեյին քսա-
նանոց սուռ:

— Վորպեսզի քեզ հետ նման բան
այլևս չպատահի, դաժանորեն պա-
տասխանեց նա:

Կոզետան նորից թագնվեց սեղանի
տակ՝ «շան բնի» մեջ, ինչպես Տենար-
դեն եր ասում:

Այդ պահին դուռը բացվեց: Ներս
մտան Պոնինան և Զելման:

Դրանք յերկու լավ, մաքուր, գեր,
պռոզ աղջիկներ եյին: Նրանք նստե-

ցին վառարանի մոտ: Աղջիկներն իրենց հետ տիկնիկներ եյին բերել և ուրախ խաղում եյին: Կողետան յերբեմնաչքը հեռացնում եր գուլպայից և նայում նրանց խաղին:

Աղջիկները տիկնիկը հին եր, գրգռված, բայց Կողետայի համար չափազանց գեղեցիկ եր: Չե՞ վոր նա իր կյանքում յերբեք տիկնիկ չեր ունեցել «իսկական» տիկնիկ:

Հանկարծ տանտիրուհին նկատեց, վոր Կողետան նայում ե աղջիկներին:

— Այդպե՞ս ես դու աշխատում, — գոռաց նա: — Յես քեզ մտրակով կստիպեմ աշխատել:

Անձանոթը նստած տեղից դիմեց տանտիրուհուն.

— Տիկին, թույլ տվեք, վոր նա խաղա:

Տանտիրուհին կոպիտ կերպով պատասխանեց.

— Աղջիկը պետք է աշխատի: Յես նրան ձրի չեմ կարող կերակրել:

— Ի՞նչ է անում նա:

— Յեթե ձեզ համար կարևոր է իմանալ, նա իմ աղջիկների համար գուլպա յե գործում:

Անծանոթը նայեց Կոզետայի ցրրտից կապտած վոտներին և շարունակեց.

— Յե՛րբ պետք է վերջացնի այդ գուլպան:

— Այդ ծուլը դեռ յ՛րեք-չորս ուր կաշխատի:

— Իսկ ի՞նչ կարժենա այդ գուլպան, յերբ պատրաստ լինի:

— Ամենաքիչը յերեսուն սու:

Չե՞ք վաճառի ինձ: Յես կրկնակի կվճարեմ:

Տանտերը լսելով այդ խոսակցությունը, կարևոր համարեց միջամտել.

— Իհարկե պարոն, յեթե դուք ցանկանում եք, մենք գուլպան ձեզ կարող ենք զիջել 5 ֆրանկով, — ասաց նա, — մենք մեր հյուրերին յերբեք չենք մերժում:

— Յես այդ գուլպան կգնեմ, — ասաց անծանոթը:

Յեվ գրպանից փող հանելով, դրեց սեղանի վրա:

Ապա նա դարձավ Կոզետային.

— Յես գնեցի այդ գուլպան, վոր դու գործում ես: Այժմ դու կարող ես խաղալ, աղջիկս:

Տանտերը վերցրեց դրամը և գրպանը դրեց: Կոզետան հագիվ շունչ քաշելով, համարձակվեց հարցնել.

— Տիրուհի, իրոք յես կարող եմ խաղալ:

— Սաղան, — բարկացած պատաս-
խանեց տանտիրուհին:

— Տիրուհի, շնորհակալ եմ ձեզ-
նից, — ասաց Կոզետան:

Մինչ տեղի յեր ունենում այդ
խոսակցությունը, Պոնինան և Ջելման
նոր խաղ սկսեցին: Նրանք բռնեցին
կատվի ձագը, տիկնիկը գցեցին հա-
տակի վրա և Պոնինան, վոր մեծն էր,
սկսեց կատվի ձագը բարուրել: Նա
ձագը փաթաթեց կարմիր և կապույտ
փալասների մեջ և քրոջն ասաց.

— Այս տիկնիկը մյուսից ավելի
հետաքրքրական է: Սա շարժվում է,
աղմկում է, տաք է: Սա իմ փոքրիկ
աղջիկը կլինի: Յես քեզ մոտ, հյուր
կգամ: Դու նրան կնայես: Հանկարծ
կնկատես նրա բեխերը և կզարմանաս:
Հետո կտեսնես ականջները և կզար-

մանաս: Յեվ ինձ կասես. «Ա՛խ, աստ-
ված իմ»: Իսկ յես քեզ կասեմ:
«Այո՛, տիրուհի, այսպես է իմ փոք-
րիկ աղջիկը: Այժմ բոլոր փոքրիկ աղ-
ջիկներն այդպես են»:

Ջելման հրճվանքով լսում էր Պո-
նինային: Կոզետան աշխատանքը մի-
կողմ դրեց, բայց մնաց իր տեղը նստած:

Նա իր մոտ դրած արկղից հանեց
ինչ վոր հին փալասներ և անագե-
սուրը: Նա որորում էր և կամացուկ
յերգում:

Հանկարծ Կոզետան դադարեց խա-
ղալուց: Նա իրենից մի քանի քայլ
հեռուն կատեց հատակին ընկած տան-
տիրուհու աղջիկների տիկնիկը: Կո-
զետան սուրը նետեց և կամացուկ
հայացք գցեց չորս կողմը: Տանտի-
րուհին խոսում էր. պանդոկապետի
հետ և դրամ էր համրում: Պոնինան

և Զելման կատվի հետ խաղում է յին։
Հյուրանոցի հաճախորդներն ուսում
էին, գինի խմում, յերգում։ Վոչ վոք
նրա վրա ուշադրություն չեր դարձ-
նում։ Վոչ մի բոպե չպետք է կորց-
նել։ Կոզետան դուրս յեկավ սեղանի
տակից և շուրջը նայեց։

Համոզվելով, վոր իրեն վոչ վոք
չի նայում, սողաց դեպի տիկնիկը
և հափշտակեց։ Մի բոպեյից հետո նա
նորից սեղանի տակն եր և անշարժ
նստած եր այնպես, վոր տիկնիկը
չերեվա։ Բացի անձանոթից վոչ վոք
նրան չեր նայում։ Բայց Կոզետան,
ինչքան ել աշխատեց թագցնել տիկ-
նիկը, չնկատեց, վոր տիկնիկի մի վոտ-
քը դուրս է ցցվել։

— Նայիր, Պոնինա, — ասաց Զել-
ման։

Աղջիկները տեսան իրենց տիկ-

նիկը Կոզետայի ձեռքին։ Նրանք դար-
մացան։ Կոզետան համարձակվել եր
վերցնել նրանց տիկնիկը։

Պոնինան կամացուկ մոտեցավ մո-
րը։

— Մամա, — ասաց նա, — և ձեռ-
քով ցույց տվեց Կոզետային՝ նայիր։
Կոզետան վոչինչ չտեսավ և չլսեց։
Նա խաղում եր։ Տիրուհին յետ դար-
ձավ և խուլոտ ձայնով գոռաց։

— Կոզետա։

Կոզետան ցնցվեց։

— Կոզետա, — կրկնեց նա։

Կոզետան կամացուկ իր նախկին
տեղը դրեց տիկնիկը։ Հետո, չհեռաց-
նելով հայացքը տիկնիկից, լաց յե-
ղավ։

Անձանոթը տեղից բարձրացավ։

— Ի՞նչ ե պատահել, — հարցրեց նա։

— Միթե դուք չե՞ք տեսնում, —

ասաց տանտիրուհին, մատով ցույց տալով Կոզետայի վոտերի մոտ ընկած տիկնիկը: Այդ անպիտանը համարձակվել է վերցնել իմ յերեխաների տիկնիկը:

— Իսկ միթե՞ նա իրավունք չունի խաղալու:

— Նա իր կոպիտ, սարսափելի ձեռքերով կպել է տիկնիկին, — շարունակեց Տենարդեն:

Այդ խոսքերի վրա Կոզետան ավելի բարձր հեկեկաց:

— Վերջապես պիտի լռես դու, — գոռաց տանտիրուհին:

Անծանոթն ուղղվեց դեպի դուռը, բաց արավ և դուրս յեկավ փողոց:

Հենց վոր նա գնաց, տանտիրուհին վոտքով ամուր խփեց Կոզետային: Նա բարձրաձայն լաց յեղավ:

Անծանոթը շուտով վերադարձավ:

Նա ձեռքին բռնել էր մի հրաշալի տիկնիկ, գյուղի բոլոր յերեխաների հրճվանքի առարկան: Նա այդ տիկնիկը դրեց Կոզետայի առաջ:

— Առ այս տիկնիկը, — ասաց նա: Կոզետան աչքերը բարձրացրեց: Նա տեսավ, թե ինչպես մարդը տիկնիկը ձեռքին մոտեցավ իրեն: Նա լսեց, թե ինչպես նա ասաց. «Առ այս տիկնիկը»: Նա կամացուկ քաշվեց դեպի պատը և թագնվեց ամենահեռավոր անկյունում: Նա լաց չէր լինում և չէր աղմկում: Նա անգամ չէր համարձակվում շունչ քաշել:

— Դե, կոզետա, ինչո՞ւ չես վերցնում քո տիկնիկը, — ասաց տանտիրուհին այնպիսի ձայնով, վոր ուղում էր շոյող դարձնել:

Կոզետան համարձակվեց դուրս գալ թագստոցից: Նա վախով էր նայում

հրաշալի տիկնիկին: Նրա դեմքն ամբողջովին արտասուքով ծածկված էր: Բայց աչքերում արդեն ուրախություն էր շողում: Նա մոտեցավ տանտիկնոջը և վախվխելով շշնջաց.

— Տիրուհի, տիկնիկը կարո՞ղ եմ վերցնել:

— Իհարկե, քոնն է, — պատասխանեց տանտիրուհին: — Պարոնը քեզ է նվիրում:

— Իրոք պարոն, — շարունակեց կոզետան, դառնալով դեպի անձանոթը, — ճիշտ է վոր այս տիկինն իմս է:

Անձանոթի աչքերը լցվել էին արտասուքով: Նա գլխով արավ կոզետային և «տիկնոջ» ձեռքը դրեց նրա փոքրիկ ափի մեջ:

— Յես նրան կատարինեյեմ անվանում, — ասաց կոզետան: Տիրուհի՛, յես նրան կարո՞ղ եմ աթոռին դնել:

— Իհարկե, փոքրիկս, — պատասխանեց տանտիրուհին:

Կոզետան կատարինեյին դրեց աթոռի վրա, ապա նստեց նրա դեմ հատակին և լռությամբ նայեց նրան:

— Կոզետա, դե՛ խաղա, — ասաց անձանոթը:

— Յես խաղում եմ, — պատասխանեց կոզետան:

Տանտիրուհին շտապեց իր յերեխաներին քնելու ուղարկել, ապա անձանոթից թույլտվություն խնդրեց նաև կոզետային ուղարկելու:

— Նա այսոր շատ է հոգնած, — ասաց Տենարդեն:

Կոզետան գնաց քնելու, գրկած տանելով իր կատարինեյին:

Անցավ մի քանի ժամ: Անձանոթը դեռ նստած էր սեղանի մոտ: Վերջապես Տենարդե ամուսիններն ու-

դեկցեցին նրան իր համար պատրաս-
տած սենյակը ու մենակ թողեցին:

Անժանոթը ձեռնափայտը և կա-
պոցը դրեց անկյունում, հետո հանեց
կոշիկները, վերցրեց մոմը և դուրս
յեկավ: Նա անցավ միջանցքով և հա-
սավ մինչեւ աստիճանները: Այնտեղ
նա լսեց յերեխայի շնչառություն:
Նա գնաց դեպի այդ շնչառությունը
և զգաց իրեն աստիճանների տակ
ինչ վոր փոսի մեջ: Այդտեղ, հին
քթոցների արանքում, փոշու և սար-
դի վոստայների մեջ անկողին եր
(յեթե անկողին կարելի չէ անվանել
հարդեբոլորովին պատառոտված ներ-
քնակը և ծվեն-ծվեն յեղած վերմակը):
Այդ անկողնում քնած եր Կոզետան:
Նա քնած եր շորերը հագին: Ձմեռը
նա չեր հանվում, վորպեսզի տաք լի-
ներ: Նա իրեն եր սեղմել տիկնիկը և

խավարի մեջ փայլում եյին տիկնիկի
մեծ և բաց աչքերը: Անժանոթը յեր-
կար նայեց Կոզետային, ապա կամա-
ցուկ վերադարձավ իր սենյակը:

Մյուս առավոտ լուսադեմից յեր-
կու ժամ առաջ, պարոն Տենարդեն
նստած եր պանդոկի ընդհանուր դահ-
լիճում, սեղանի մոտ և անժանոթի
համար հաշիվ եր պատրաստում: Տի-
կին Տենարդեն կանգնել եր նրա մոտ
և աչքերով հետևում եր, թե ինչ ե
գրում:

«Հաշիվ առաջին համարի պարո-
նին»:

Ընթրիք—յերեք Փրանկ

Սենյակ—տասը Փրանկ

Մոմ—հինգ Փրանկ

Կրակ—չորս Փրանկ

Սպասավոր—մեկ Փրանկ:

Ընդամենը քսաներեք Փրանկ:

— Քսաներեք ֆրանկ,— զարմացած բացականչեց տիկին Տենարդեն։
Տենարդեն ծիծաղեց և ասաց.

— Կվճարի։

— Դու չե՞ս մոռացել, վոր այսոր յես դուրս կվճռեմ Կողետային։ Յես չեմ կարողանում տեսնել այդ աղջկան իր նոր տիկնիկի հետ։

Պարոն Տենարդեն ծխամորճ ծխեց։

— Դու հաշիվը կտաս այն մարդուն։

Ապա նա սենյակից դուրս յեկավ։ Հաղիվ եր նրա յետևից դուռը ծածկվել, յերբ ներս մտավ անծանոթը։

Պարոն Տենարդեն վերադարձավ և դռների մոտ կանգնեց այնպիսի դիրքով, վոր միայն տիրուհի Տենարդեն կարող եր տեսնել։

Անծանոթի ձեռքին կար կապոց և ձեռնափայտ։

— Այսպես վաղ դուք արդեն վե՞ր եք կացել, հարցրեց տիրուհին։— Մի՞թե, պարոն, դուք հեռանում եք մեզանից։

— Այո՛, տիկին, յես գնում եմ։

— Մի՞թե այստեղ դուք գործ չունեք։

— Վո՛չ, յես այստեղ միայն պատահաբար ընկա։

— Ինչքան ե պարտքս։

Տենարդեն, պատասխանի փոխարեն, մեկնեց նրան մի թերթ թուղթ։ Նա թուղթը բաց արավ և նայեց, սակայն նրա ուշադրությունն ինչ վոր այլ բանի վրա յեր։

— Լավ են արդյոք ձեր գործերը,— հարցրեց նա։

— Ո՛հ, պարոն, այժմ ժամանակ-

ներքը շատ ծանր են: Մեզ մոտ կարգին մարդիկ, վորոնք լավ են վճարում, սակավ են... այդ աղջիկն էլ մյուս կողմից:

— Ի՞նչ աղջիկ:

— Այ, այս փոքրիկ աղջիկը. դուք նրան տեսել եք՝ կողետան, կամ ինչպես մեզ մոտ գյուղումն են անվանում— Արտուտը: Հիմար անուն է: Աղջիկն ավելի շուտ՝ թռչող մկան է նման: Գիտե՞ք, պարոն, մենք վողորմություն չենք խնդրում, սակայն ինքներս ել չենք կարող տալ նրան: Մենք ոտար յերեխաններ կերակրելու միջոց չունենք:

— Իսկ յեթե ձեզ ազատեյին այդ աղջկանից, — հարցրեց անծանոթըն այնպիսի ձայնով, վորին նա աշխատում եր անտարբեր արտահայտություն տալ, սակայն վորի միջև

ակամայից հուզմունք եր լսվում:

Տիկնոջ կարմիր դեմքն ուրախությունից բացվեց և ավելի զգվելի դարձավ:

— Ո՛հ, պարոն, վերցրեք նրան, տարեք նրան և արեք ինչ կուզեք: Դուք իրոք նրան տանում եք:

— Այո:

— Հենց հիմա:

— Այո, հենց հիմա, բերեք նրան:

— Կողետա՛, — ձայնեց Տենարդեն:

— Իսկ յես այժմ կվճարե՞մ ձեզ համաձայն հաշվի: Ի՞նչքան է: Նա նայեց հաշվին: — Քսաներեք ֆրանկ է:

Նրա խոսքերի մեջ միաժամանակ և զարմանք, և հարց կար:

Անծանոթը սեղանին դրավ քսաներեք ֆրանկը և ասաց.

— Աղջկանը բերեք:

Այդ ժամանակ պարոն Տենարդեն
անցավ սենյակի կենտրոնը և ասաց.

— Պարոն, դուք պարտք եք բո-
լորը միասին քսանվեց սու: Քսան
սու սենյակի համար և վեցը՝ ընթ-
րիքի: Ինչ վերաբերում ե աղջկանը,
ապա յես նրա մասին ձեզ հետ պետք
ե խոսեմ: Կնիկ, մեզ մենակ թող:

Տիկին Տենարդեն դուրս յեկավ
սենյակից: Հենց վոր նրանք մենակ
մնացին, Տենարդեն ասաց.

— Պարոն, յես ձեզ պետք ե ա-
սեմ, վոր այդ յերեխային յես պաշ-
տում եմ.

Անծանոթը նայում եր նրան ան-
թարթ.

— Վո՞ր յերեխային:

— Մեր Կողետային: Ձե՞ վոր դուք
նրան մեզնից ուզում եք տանել: Հենց
անմիջապես յես կասեմ՝ չեմ կարող

դրա հետ համաձայնվել: Յես նրա
պակասը կզգամ: Հենց նորերս յես
նրան բուժվելու համար վճարեցի
400 ֆրանկից ավելի:

Վոչ հայր ունի և վոչ մայր: Յես
նրան դաստիարակել եմ: Յես այդ
աղջկան սիրում եմ: Իմ կինը դյու-
րագրգիռ ե, բայց նա յել ե սիրում:

Անծանոթն առաջվա նման ակնա-
պիշ նայում եր նրան:

— Ներեցեք, պարոն, չե՞ վոր վոչ
վոր իր յերեխային չի տալիս առա-
ջին հանդիպած մարդուն: Դուք հաս-
կանում եք, վոր յեթե յես նրան բաց
թողնեմ, ապա կուզեյի իմանալ, թե
ո՞ւմ հետ ե նա գնում, վո՞րտեղ պետք
ե լինի: Յես կցանկանայի յերբեմն
այցելել նրան, վորպեսզի նա իմանա,
թե հայրացուն պաշտպանում ե իրեն:
Յես նույնիսկ ձեր անունը չգիտեմ:

Անծանոթը նայելով ուղիղ նրա աչքերին, պատասխանեց դաժան և վճռականապես.

— Դուք վոչ իմ անունս կիմանաք և վոչ ել այն, թե վո՞րտեղ եմ ապրում և թե ուր կլինի Կոզետան: Յես նրան տանում եմ և ցանկանում եմ, վորպեսզի նա ել յերբեք իր կյանքում չտեսնի ձեզ: Դուք այդ բանին համաձայն եք: Այո, կամ վոչ:

Լսելով անծանոթի վճռական և ուղղակի պատասխանը, Տենարդեն խոսակցության ձևը փոխեց:

— Պարոն,— ասաց նա,— ինձ հարկավոր է 1.500 ֆրանկ:

Անծանոթը գրպանից հանեց սև կաշվե դրամապարկը, դրամ հանեց և դրեց սեղանի վրա, ապա լայն ցուցամատը դնելով նրա վրա՝ ասաց.

— Կոզետային բերեք:

Մի րոպեից հետո Կոզետան յեկավ:

Անծանոթը բացեց իր Կապոցը. նրա մեջ կային յերեխայի մետաքսե հագուստ, գոգնոց, բաճկոնակ, բրդե գուլպաներ, վոտնամաններ, այն բոլորն, ինչ հարկավոր են յոթը տարեկան յերեխայի համար:

— Կոզետա, ասաց անծանոթը,— վերցրու այս բոլորը և շտապով հագիր:

Որն սկսվել էր արդեն, յերբ գյուղի արթնացած բնակիչները տեսան, թե ինչպես փողոցով անցավ մի աղքատ հագնված ծերունի, փոքրիկ աղջկա ձեռքից բռնած: Աղջիկը ձեռքին տանում էր վարդագույն շոր հագած տիկնիկը:

Դրանք անծանոթը և Կոզետան եյին:

Վոչ վոք չէր ճանաչում այդ մար-

դուն, շատերը Կողետային չճանա-
չեցին: Կողետան գնաց: Ո՞ւմ հետ: Նա
այդ չգիտեր: Ո՞ւր, նույնպես չգի-
տեր: Նա միայն մի բան եր հաս-
կանում, վոր ընդմիշտ թողնում է
Տենարդեյի պանդոկը:

Տեղ. խմբագիր՝ Ան. Գասպարյան
Սրբազրեջ՝ Թ. Հովակիմյան

Գլավիտի լիազր՝ Կ. 4695 Հրատ. 4228

Պատվեր 1062. Տիրաժ 4000.

Թուղթ 74×110. Տպագր. 1¹/₂ մամ.

Մեկ մամ. 25,600 նիշ. Հեղինակային 1 մամ.

Հանձնված է արտադրության 17 ոգոստոսի 1937

Ստորագրված է տպագրության 25 նոյեմբերի 1937

Գլինը 60 կոպ.

Պետրատի տպարան, Յերևան, Լենինի փող. 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0390271

1850

9004

1
2)

В. ГЮГО
КОЗЕТА
Гиз. Арм. ССР ЕРЕВАН